

Poznań, dnia 5 lipca 2018 r.

prof. UAM dr hab. Paweł Grzegorzcyk
Zakład Postępowania Cywilnego
Wydział Prawa i Administracji UAM

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Andrzeja Zielonego
pt: „Podstawy uchylenia wyroku sądu arbitrażowego
(studium prawnoporównawcze)”**

I

Przedmiotem recenzowanej rozprawy są podstawy (przyczyny) uchylenia wyroku sądu polubownego, a w tle – granice kontroli sprawowanej nad wyrokiem arbitrażowym przez sądy państwowe w kontekście prawnoporównawczym. Jak podniesiono w uwagach wprowadzających do pracy, kwestia ta wpływa na postrzeganie całego arbitrażu oraz wybór tej instytucji jako metody rozstrzygania sporów (s. 9). Praca bazuje na obcych systemach prawnych, przede wszystkim prawie francuskim, angielskim, szwajcarskim, niemieckim i austriackim; uwzględnia również ustawę modelową UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym (*UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*, dalej – „ustawa modelowa”) oraz Konwencję europejską o międzynarodowym arbitrażu handlowym, sporządzoną w Genewie dnia 21 kwietnia 1961 r. (Dz. U. z 1964 r., nr 40, poz. 270). Analiza zagranicznych porządków prawnych została uzupełniona omówieniem rozwiązań polskich, które – w zamiarze Doktoranta – nie ma jednak prowadzić do całościowej prezentacji podstaw uchylenia wyroku arbitrażowego w prawie polskim, lecz do wskazania ich genezy oraz podobieństw i różnic w zestawieniu z rozwiązaniami prawa obcego (s. 17).

Praca została podzielona na trzy rozdziały. W pierwszym przedstawiono ogólne zagadnienia związane z zaskarżalnością wyroku sądu polubownego, wyróżniając kontrolę wyroku w ramach postępowania przed sądem polubownym (pozasądową) oraz kontrolę przed sądem państwowym (sądową). Rozdział drugi obejmuje analizę pojęcia, znaczenia i rodzajów podstaw skargi o uchylenie wyroku

sądu polubownego w obcych porządkach prawnych. W rozdziale trzecim zestawiono wyniki analizy porównawczej z regulacją podstaw skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego przyjętą w prawie polskim, z uwzględnieniem historycznej genezy tych podstaw i ich stosunku do ustawy modelowej. W rozdziale trzecim zawarto również sumaryczną ocenę krajowych przepisów dotyczących podstaw skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego na tle ustawodawstw obcych. Rozważania wieńczą ujęte w punkty uwagi końcowe oraz bibliografia, licząca około 600 odesłań, w zdecydowanej większości do literatury obcojęzycznej. Praca jest bardzo obszerna – obejmuje 532 strony maszynopisu, w tym ponad 2500 często rozbudowanych przypisów.

II

Zagadnienie kontroli wyroku sądu polubownego przez sąd państwowy ma fundamentalne znaczenie z punktu widzenia funkcjonowania arbitrażu, a zwłaszcza jego efektywności, jako jednej z alternatywnych metod rozstrzygania sporów. Nierzadko bowiem dzieje się tak, że strony, zgadzające się uprzednio na wyłączenie sporu od kompetencji sądów państwowych, poszukują następnie ochrony przed tymi sądami podważając – w ich przekonaniu nieprawidłowe – rozstrzygnięcie sądu polubownego. W związku z tym problematyka skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, w tym jej podstaw, jest dość często przedmiotem wypowiedzi piśmiennictwa. Niemniej jednak w dotychczasowej literaturze brak jest opracowania, które w kompleksowy i wnikliwy sposób analizowałoby problematykę podstaw uchylenia wyroku arbitrażowego, z naciskiem na tło komparatystyczne. Z tej perspektywy podjęcie tego zagadnienia w recenzowanej rozprawie uważam za trafne i należycie uzasadnione.

Osobną kwestią jest koncentracja pracy na obcych porządkach prawnych, z pominięciem dogmatycznego opracowania rozwiązań polskich. Tym ostatnim został poświęcony wyłącznie rozdział trzeci, stanowiący mniej niż 1/5 całości rozprawy. Dostrzeżenie w uwagach wprowadzających (s. 13) znacznych dysproporcji w poziomie badań nad arbitrażem w Polsce w zestawieniu z doktryną i judykaturą systemów prawnych najbardziej przyjaznych arbitrażowi, a także brak w polskim piśmiennictwie opracowania dotyczącego podstaw uchylenia wyroku sądu polubownego za granicą nie są, w ocenie recenzenta, wystarczającymi argumentami za takim doбором omawianej materii. Nie ulega wątpliwości, że precyzyjna analiza

podstaw skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego byłaby wielce przydatna również na gruncie prawa polskiego. Wypada zatem żałować, że Autor nie podjął się tego zadania w szerszym zakresie. Pozostawałoby to niewątpliwie z pożytkiem dla rozprawy. Nie chodzi przy tym w żadnym razie o rezygnację z niezbędnych w tego rodzaju dziele wątków prawnoporównawczych, lecz przyjęcie nieco innej proporcji w zakresie rozważanego materiału.

Zastrzeżenie to łagodzi stosunkowo wysoki stopień unifikacji krajowych regulacji podstaw uchylenia wyroku sądu arbitrażowego i oparcie ich na wspólnym wzorcu, jakim jest ustawa modelowa. Sprawia to, że rozważania na tle obcych porządków prawnych zachowują znaczną użyteczność również co do prawa polskiego. Mogą one także stanowić punkt wyjścia dla szczegółowych opracowań dotyczących polskiego porządku prawnego. Aprobaty wymaga przy tym dobór systemów prawnych pod kątem analizy prawnoporównawczej, obejmujący wiodące europejskie systemy arbitrażowe.

Odrębnego odniesienia wymaga systematyka pracy. Nie negując swobody Autora w sposobie uporządkowania materii, przy tak obszernej rozprawie zdecydowanie pożądanym byłby jej podział na większą liczbę rozdziałów. Dotyczy to zwłaszcza wielce rozbudowanego i wewnątrznie zróżnicowanego rozdziału drugiego, a także rozdziału pierwszego. Pozwoliłoby to zwiększyć czytelność pracy i łatwość poszukiwania w niej istotnych zagadnień, a jednocześnie zmniejszyłoby dysproporcje między objętością poszczególnych rozdziałów, widoczną zwłaszcza przy zestawieniu rozdziałów drugiego i trzeciego.

III

W rozdziale pierwszym, stanowiącym w istocie szerokie wprowadzenie do tematu, Autor rozważa m.in. ogólne argumenty przemawiające za możliwością kwestionowania wyroków sądów polubownych przed sądami państwowymi oraz dystynkcję między zaskarżeniem, a rektyfikacją wyroku arbitrażowego. Analizuje również instrumenty prawne mogące prowadzić do uchylenia lub zmiany wyroku poza postępowaniem arbitrażowym – w ramach kontroli przed sądem państwowym – jak i w toku postępowania arbitrażowego, np. przez ustanowienie w zapisie możliwości złożenia odwołania do instancji arbitrażowej wyższego szczebla.

W kontekście kontroli sądowej najwięcej uwagi poświęcono skardze o uchylenie wyroku sądu polubownego, trafnie podkreślając jej uniwersalny charakter i

występowanie w zasadzie we wszystkich systemach prawnych, choć w zróżnicowanym kształcie (s. 67). Omówiono także trzon rozwiązań procesowych, w tym charakter postępowania inicjowanego skargą, przedmiot zaskarżenia, jurysdykcję krajową do orzekania w postępowaniu skargowym, właściwość sądu oraz termin i podmioty legitymowane do wniesienia skargi. Spośród pozostałych środków sądowej kontroli wyroku arbitrażowego Autor wskazał na znaną szczerkowo prawu francuskiemu apelację (art. 1494 francuskiego k.p.c.), angielską apelację co do prawa (*appeal on point of law*), przewidzianą w niektórych systemach prawnych odrębną skargę o wznowienie postępowania, oraz opozycję osoby trzeciej (*tierce opposition*). Nie pominął również innych mechanizmów weryfikacji orzeczeń arbitrażowych, dostępnych w szczególnych sytuacjach, takich jak powództwo o ustalenie istnienia albo nieistnienia wyroku.

Rozważania te są bardzo rzetelne i ciekawe z poznawczego punktu widzenia, mają wnikliwy, niekiedy drobiazgowy wręcz charakter, a ich wartość z punktu widzenia nauki postępowania cywilnego w dziedzinie arbitrażu nie budzi wątpliwości. Z drugiej strony, prowadząc rozważania Autor ogranicza się do opisu analizowanych instytucji prawnych, nie formułując w zasadzie własnych ocen, polemik, rzadko również konstruuje ze wszech miar przydatne w tego rodzaju pracy uogólnienia. Uwaga ta ma zasadniczy i przekrojowy charakter, ponieważ należy ją odnieść również do znacznie obszerniejszego rozdziału drugiego, o którym dalej.

Za stosunkowo najbardziej wartościowe należy uznać, w ocenie recenzenta, porównawcze uwagi dotyczące procesowych aspektów rozstrzygnięcia skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (s. 108 i n.), które mogą stanowić dobrą podstawę do wyrobienia sobie oceny na temat wprowadzonych niedawno nowych polskich regulacji w tym zakresie, a także rozważania dotyczące umownego wyłączenia możliwości wniesienia skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (s. 126 i n.). Interesujący jest przy tym powołany przez Doktoranta przykład dawnych rozwiązań belgijskich, wyłączających całkowicie możliwość zaskarżenia wyroku sądu polubownego w określonych sytuacjach (*loi Storme*), które – ukierunkowane na popularyzację arbitrażu – doprowadziły do odmiennych niż oczekiwane skutków (s. 128). Niedosyt budzą natomiast rozważania dotyczące uzasadnienia istnienia sądowej kontroli rozstrzygnięć arbitrażowych (s. 32 i n.). Argumentom celowościowym i pragmatycznym, na które wskazuje Autor w ślad za poglądami doktryny, nie należy oczywiście odmawiać znaczenia, w obecnym stanie prawnym

nie można jednak pomijać odpowiedzi na zasadnicze pytanie, czy brak tego rodzaju kontroli byłby możliwy do pogodzenia ze standardami prawa do sądu wynikającymi z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPCz), art. 47 akapit 1 i 2 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a także z krajowych regulacji konstytucyjnych.

Sedno pracy stanowi rozdział drugi, zajmujący w istocie połowę jej objętości. Wielość poruszanych w nim wątków wyklucza ich szczegółową prezentację w recenzji. Za trafne należy uznać podjęcie w pierwszej kolejności zagadnienia umownej modyfikacji podstaw skargi, która może zmierzać w kierunku rozszerzenia lub zwężenia zakresu kontroli przewidzianego w konkretnym ustawodawstwie (s. 193 i n.). Dokonując klasyfikacji podstaw skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, A. Zielony – po omówieniu podziałów proponowanych w piśmiennictwie – wyróżnił trzy grupy podstaw. Pierwsza nawiązuje do braku właściwości sądu polubownego, druga – do szeroko postrzeganych wadliwości postępowania arbitrażowego, trzecia zaś związana jest z klauzulą porządku publicznego. Podział ten należy zaaprobować; stanowi on właściwy punkt wyjścia dla prawnoporównawczej analizy konkretnych podstaw skargi.

Wśród uwag związanych z właściwością sądu polubownego, podzielić należy ogólną tezę, że sąd państwowy nie jest związany stanowiskiem sądu polubownego co do swojej kompetencji, tak gdy chodzi o ocenę faktyczną, jak i prawną (s. 212). Trafnie również wyeksponowano autonomiczny charakter umowy arbitrażowej, co zakłada konieczność dokonywania jej samodzielnej oceny, w oderwaniu od umowy podstawowej, z wyjątkami, w których przyczyny nieważności umowy głównej powodują również nieważność zapisu (s. 218). Dalej Autor analizuje wymagania dotyczące formy zapisu, wskazując na zdecydowaną dominację formy pisemnej, reguły wykładni zapisu, a także zdatność arbitrażową określaną w pracy jako „arbitrażowość” sporu. Na wyróżnienie zasługuje w tym zakresie prezentacja zróżnicowanego podejścia poszczególnych porządków prawnych do reguły *favorem validatis* (*in favorem iurisdictionis arbitri*) w zakresie poddania sprawy sądowi polubownemu oraz przedmiotowych granic zapisu. Podzielenia wymagają również uwagi dotyczące zdolności arbitrażowej, z uwzględnieniem znanych niektórym porządkom krajowym ograniczeń co do określonych grup podmiotów publicznych (s. 263 i n.), z tym zastrzeżeniem, że ich łączenie z zagadnieniem immunitetu jurysdykcyjnego państwa (s. 269) trudno uznać za właściwe, skoro immunitet ten nie

rzutu na zdolność do dokonania zapisu, lecz na możliwość wydania merytorycznego rozstrzygnięcia sporu z udziałem państwa przez sąd innego państwa (*par in parem non habet imperium*).

W drugiej grupie podstaw skargi najwyżej należy ocenić, przede wszystkim ze względu na uniwersalizm, uwagi dotyczące niewłaściwego składu sądu polubownego i naruszenia podstawowych zasad postępowania arbitrażowego. W rozprawie rozróżniono szczegółowo zarzuty dotyczące sposobu kształtowania składu arbitrów, w tym w związku z potrzebą zmiany składu w toku postępowania, oraz zarzuty dotyczące osoby arbitra, takie jak brak kwalifikacji, czy stronniczość. W ważkiej i różnie rozstrzyganej kwestii wpływu uprzedniego zbadania przez sąd państwowy podstawy wyłączenia arbitra na dopuszczalność postawienia zarzutu związanego z przyczyną wyłączenia w postępowaniu skargowym, Autor wydaje się opowiadać za stanowiskiem różnicującym tę sytuację w zależności od tego, czy orzeczenie sądu państwowego było zaskarżalne do sądu wyższej instancji, czy też nie (s. 287). Istotne są również spostrzeżenia dotyczące wymagań stawianych motywom wyroków sądów polubownych w poszczególnych systemach prawnych (s. 343 i n.), ukazujące znaczne różnice w podejściu do tego zagadnienia. Podzielenia wymaga przy tym stanowisko Autora krytykujące stawianie uzasadnieniu wyroku arbitrów określonych wymagań przez pryzmat standardów *lex fori processualis* właściwego dla sądu rozpoznającego skargę (s. 345).

W pełni uniwersalistyczny charakter mają również wnikliwe uwagi dotyczące klauzuli porządku publicznego jako podstawy uchylenia wyroku arbitrażowego. Zdaniem A. Zielonego, mimo różnic w ujęciu i stylistyce klauzula ta spełnia tożsamą funkcję we wszystkich systemach prawnych, blokując wystąpienie na terytorium konkretnego państwa skutków sprzecznych z podstawowymi zasadami jego porządku prawnego (s. 358). Trafnie dostrzega przy tym Autor, że w niektórych systemach prawnych działanie klauzuli zakłada ocenę, czy konkretne normy prawne są elementem porządku publicznego (stanowią jego zasadę), podczas gdy w innych brak jest tego rodzaju hierarchizacji norm, a ocenie podlega to, czy błąd arbitrów ma oczywisty, rażący charakter (s. 360). Prawidłowo zauważa również, że zakaz badania prawidłowości ustaleń faktycznych dotyczy także klauzuli porządku publicznego, która nie upoważnia do *revision au fond*.

Jako przepisy zaliczane najczęściej do sfery porządku publicznego Autor wymienia prawo ochrony konkurencji, prawo celne, prawo upadłościowe oraz

przepisy ochronne dotyczące wrażliwych dziedzin życia społecznego np. w prawie pracy i prawie mieszkaniowym (s. 362). Wskazuje również na zasadę dobrej wiary, *pacta sunt servanda* i proporcjonalności (s. 366). Szkoda, że Autor nie wyjaśnił jednak bliżej relacji tych reguł, zakorzenionych w prawie prywatnym i konstytucyjnym, do wcześniej wymienionych dziedzin prawa. Aprobata wymaga natomiast stanowisko, że nie narusza zasady *pacta sunt servanda* błędna wykładnia umowy lub błędne uznanie jej za nieważną (s. 366).

Tradycyjnie, w ślad za ugruntowanymi poglądami nauki, w pracy wyszczególniono tzw. procesowy i materialny porządek publiczny. Za istotne należy uznać spostrzeżenie, że konieczność zachowania zasady równości stron w kontekście klauzuli *ordre public* nie powinna być oceniana z perspektywy poszczególnych czynności stron, lecz postępowania przed sądem polubownym jako całości (s. 371), a także rozważania na temat możliwości uwzględniania w ramach *ordre public* okoliczności stanowiących podstawy wznowienia postępowania z przyczyn restytucyjnych. Ciekawe i aktualne są również uwagi na temat wpływu na treść klauzuli porządku publicznego regulacji unijnych i standardów strasburskich (s. 390), choć wyraźnie brakuje tu własnego – niezależnego od cytowanych poglądów piśmiennictwa – stanowiska Autora co do tak istotnych kwestii jak stopniowalność naruszenia prawa unijnego, w tym unijnego prawa konkurencji, jako warunek odwołania się do rozważanej podstawy uchylenia wyroku arbitrów, czy związanie arbitrów standardami procesowymi wynikającymi z art. 6 ust. 1 EKPCz.

Rozważania zawarte w rozdziale trzecim mają w zestawieniu z resztą pracy bardziej samodzielny i twórczy charakter. Szerokie, jeśli nie zbyt szerokie – mając na względzie jedynie historyczne znaczenie tych uwag – rozważania poświęca Autor genezie współczesnych kodeksowych podstaw skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (s. 458 i n.). Aprobuję zasadniczo przyjętą w k.p.c. koncepcję skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, obejmującą także niektóre podstawy restytucyjne, jako jedyne go środka zaskarżenia wyroku arbitrażowego. Wskazuje jednocześnie, że może to prowadzić do komplikacji co do relacji między poszczególnymi podstawami uchylenia wyroku, z czym trzeba się zgodzić. Zdaniem A. Zielonego, nieuzasadniony jest także brak możliwości wydania orzeczenia restytucyjnego w postępowaniu skargowym w sytuacji, w której doszło już do wyegzekwowania wyroku arbitrażowego (s. 453 i n.). W pełni trafny jest pogląd Autora, że zrzeczenie się skargi nie jest *de lege lata* dopuszczalne i nie pociąga za

sobą zamierzonych skutków, a zmiana tego stanu rzeczy przez przyjęcie odmiennego rozwiązania legislacyjnego nie byłaby właściwa (s. 455-457).

Zasadnicze znaczenie dla rozdziału trzeciego mają uwagi dotyczące podstaw skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego w prawie polskim na tle regulacji obcych (s. 475 i n.). Po porównaniu podstaw wymienionych w art. 1206 k.p.c. z ich zagranicznymi odpowiednikami, Autor dochodzi do wniosku, że brak miarodajnych odniesień cechuje jedynie podstawę określoną w art. 1206 § 2 pkt 3 k.p.c., co nie oznacza, że pozbawienie konsumenta ochrony prawnej wynikającej z norm *iuris cogentis* nie jest w innych państwach sankcjonowane, wada taka może być bowiem uwzględniona w ramach klauzuli *ordre public* (s. 491). Regulację podstaw skargi uważa za co do zasady poprawną, formuje jednak także kilka zastrzeżeń. Podzielałam wysunięty przez Doktoranta postulat rezygnacji z różnych postaci wadliwości zapisu na sąd polubowny (art. 1206 § 1 pkt 1 k.p.c.), a także wyodrębnienia sytuacji, w której sąd arbitrażowy wykroczył poza granice zapisu (art. 1206 § 1 pkt 3 k.p.c.) i w której wykroczył poza żądanie (orzekł o *aliud* albo *plus*). Zgadzam się także z sygnalizowanymi przez Autora wątpliwościami co do adekwatności użytego w art. 1206 § 1 pkt 4 k.p.c. wyrażenia „podstawowe zasady postępowania”, które – jak wynika z lektury pracy – ma odosobniony charakter w kontekście prawnoporównawczym.

Duże znaczenie praktyczne mają wiążące się z tą problematyką rozważania na temat relacji między poszczególnymi podstawami skargi. Dotyczy to zarówno stosunku między podstawami wymienionymi w § 1 i § 2 art. 1206 k.p.c., jak i relacji obu tych paragrafów do siebie, zwłaszcza pod kątem przedmiotowych granic klauzuli porządku publicznego. W drugiej z tych kwestii, o tyle istotniejszej, że przyczyny uchylenia wyroku określone w art. 1206 § 2 k.p.c. uwzględniane są z urzędu, Doktorant odrzuca stanowisko, według którego przyczyny te – w zestawieniu z art. 1206 § 1 k.p.c. – mają rozłączny charakter. Jego zdaniem, wobec objęcia klauzulą porządku publicznego także procesowego porządku prawnego, niektóre podstawy uchylenia wskazane w art. 1206 § 1 k.p.c. mogą krzyżować się z treścią klauzuli porządku publicznego. Stanowisko to Autor odnosi nie tylko do podstaw określonych w art. 1206 § 1 pkt 5 i 6 k.p.c., lecz także – jak się wydaje – do pozbawienia możliwości działania i naruszenia podstawowych zasad postępowania (art. 1206 § 1 pkt 2 i 4 k.p.c.). Kierunek ten jest bliski stanowisku recenzenta, przy czym możliwości wyznaczenia zakresu działania klauzuli *ordre public* należałoby przy takim założeniu

poszukiwać w skali wadliwości procesowych, których dopuścił się sąd polubowny. Kwestią staje się zatem, czy wadliwości te są na tyle głębokie, że uzasadniają sięgnięcie do klauzuli *ordre public*. Podobnie kwestię tę zdaje się postrzegać Doktorant (s. 520 i n.).

IV

Stronę warsztatową i techniczną pracy należy ocenić bardzo wysoko. Lektura rozprawy dowodzi bardzo dobrego warsztatu naukowego Autora, obejmującego biegłą umiejętność pracy z obcojęzycznymi źródłami, w tym syntetyzowania poglądów doktryny, oraz wysokich kompetencji językowych. Metoda prawnoporównawcza została zastosowana we właściwy sposób. Baza bibliograficzna rozprawy jest imponująca – wykorzystano w niej w zasadzie całą obszerną literaturę krajową, włącznie ze źródłami z przełomu XIX i XX w., oraz rozległą literaturę obcą w języku francuskim, angielskim i niemieckim. Podkreślenia wymaga, że Autor operuje w zasadzie wyłącznie na oryginalnych źródłach, co przy tak rozległej kwerendzie wymagało znacznego wysiłku i pracowitości. Rozprawę dodatkowo wzbogacają dobrze udokumentowane i właściwie dobrane odesłania do orzecznictwa sądów państw obcych.

Praca została napisana płynnym, zwartym i poprawnym językiem prawniczym; poddano ją także bardzo starannej korekcie językowej. Usterki językowe i literowe mają zupełnie incydentalny charakter, co przy takiej objętości pracy wymaga zdecydowanego wyróżnienia. Staranność i rzetelność Autora są widoczne również we wzorowej redakcji przypisów. Praktycznie każdy przywoływany pogląd poparty jest precyzyjnym odesłaniem do źródła, pozwalającym na jego weryfikację, przy czym w treści przypisów w wielu przypadkach poruszane są istotne merytorycznie kwestie, a ich objętość i sposób dokumentowania w pozytywnym znaczeniu wykracza poza standard rozpraw doktorskich w dziedzinie nauk prawnych.

V

W podsumowaniu należy stwierdzić, że rozprawa doktorska mgr. Andrzeja Zielonego stanowi rzetelną i głęboką komparatystyczną analizę podstaw uchylenia wyroku sądu polubownego, opartą o szeroką i wielojęzyczną bazę źródłową. Nie ulega wątpliwości, że Autor włożył w dzieło wiele wysiłku, a efekt tej pracy ma pionierski charakter, zasługuje na uznanie i wysoką ocenę merytoryczną. Poza

sporem być powinno, że rozprawa wnosi istotny wkład w naukę postępowania cywilnego w dziedzinie sądownictwa polubownego. Rozważania Autora, oprócz walorów poznawczych i teoretycznych, mają także znaczenie dla praktyki w płaszczyźnie wykładni przepisów k.p.c. regulujących podstawy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, jak również – w zakresie klauzuli porządku publicznego – regulujących podstawy uznania i stwierdzenia wykonalności wyroku arbitrażowego.

Z drugiej strony, nie można uniknąć refleksji, że satysfakcja z lektury rozprawy byłaby znacznie większa, gdyby Doktorant – dysponując tak gruntownym przygotowaniem komparatystycznym i warsztatowym – nie poprzestawał na opisie analizowanych rozwiązań prawnych i sygnalizowaniu kwestii spornych, lecz zdecydowanie częściej artykułował własne stanowisko i formułował samodzielne wnioski, jak również, gdyby praca w większym stopniu dotyczyła rodzimego systemu prawnego. Rozdział trzeci, ze względu na objętość i specyficzne ukierunkowanie, nie rekompensuje tego braku. Należy zatem mieć nadzieję, że Autor rozwinie te wątki w dalszych badaniach naukowych.

Mając na względzie całokształt niniejszych uwag, stwierdzam, że recenzowana rozprawa odpowiada wymaganiom wynikającym z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 października 2011 r. oraz może stanowić podstawę dopuszczenia mgr. Andrzeja Zielonego do dalszych etapów przewodu doktorskiego i do nadania stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

